

Укључимо се у инклузију!

Анђела Стошић
Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Катедра за библиотекарство и информатику
andjela.stosic@fil.bg.ac.rs
ORCID 0000-0003-0586-9584

Премиса да су библиотеке места за све представља заправо идеал којем оне непрестано теже и који се не може постићи једном засвагда. Почива на идеји о библиотеци као јавној институцији која у домаћим оквирима датира од 19. века. Инклузија, иако релативно нов појам у српском језику¹, заправо је суштински део тог настојања, али су је тек савремени правни и стратешки оквири ставили у фокус.

По доношењу Закона о основама система образовања и васпитања 2009. године спроведен је низ мера усмерених на развој инклузивног образовања, с циљем обезбеђивања једнаких права за сву децу, ученике и одрасле. Репорме су обухватиле увођење индивидуалних образовних планова, тимова за инклузивно образовање, педагошких и персоналних асистената, као и успостављање интерресорних комисија за додатну подршку.² Школске библиотеке у овом процесу проналазе своје место борећи се са недостатком простора и техничке опреме.

Према Стратегији развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. отварање установа културе ка „инклузивним праксама и друштвено осетљивим групама“ јесте посао од јавног интереса.³ У документу се наводи да је неопходно „водити политику једнаких могућности која подстиче установе културе да промовишу политику социјалне кохезије, чији је циљ укључивање свих друштвених група у културни живот. Брига о друштвено осетљивим групама није изоловани сегмент стварности, који се најчешће доводи у везу само са одређеним областима друштвеног живота (образовање, здравство или запошљавање), већ представља питање значајно за развој културе и квалитетних међуљудских односа. Тако је за особе са инвалидитетом важно не само уклањање физичких препрека на објектима установа културе (што је Стратегијом планирано у оквиру општег циља 3.3), него и прилагођавање садржаја из културе“.⁴

¹ Речник српског језика објављен 2011. у издању Матице Српске не садржи одредницу „инклузија“.

² „Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године“, *Службени гласник РС* бр. 63 (23. јун 2021), преузето 19. 4. 2025, <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/SROVRS-2030-1.pdf>.

³ Према овом документу, једна од стратешких мера је и подстицање равноправног учешћа у културном животу. Она, између осталог, подразумева и израду плана набавке библиотечких јединица и опреме за следе и слабовиде, о чему још увек нема вести.

⁴ „Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029“, преузето 19. 4. 2025, <https://kultura.gov.rs/extfile/sr/4476/strategija-razvoja-kulture-od-2020--do-2029--godine.pdf>.

Библиотеке нису само установе културе, већ и информациони центри, но њихов инклузивни приступ у погледу развоја информационог друштва не помиње се у Стратегији развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026.⁵

Шест радова објављених на тему инклузије у библиотекама, сагледавајући искуства домаће и праксе у суседству, говоре да на овом пољу предстоји још много посла. Добрила Бегенишић, пишући о инклузији у јавним библиотекама у Србији, напомиње да нема довољно егзактних података о њиховим инклузивним услугама и програмима. Један од доступних – да тек око 20% процената јавних библиотека у Србији има „прилагођен“ простор за приступ особама са инвалидитетом – показује да је већина далеко од горепоменутог идеала, као и да се неки стратешки циљеви тешко остварују. Констатује да су непоходни: већа улагања у материјално окружење, истраживања ове области, јачање сарадње са институцијама у иностранству и учење из примера добре праксе. Марина Неђић сагледава изазове и могућности организације програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом у београдским школским библиотекама. Она оцењује да ће библиотекари у будућности остати значајна карика у ланцу образовања. Горан Траиловић преноси искуства увођења инклузивних услуга у Градској библиотеци Панчево, једне од ретких библиотека која у свом саставу има посебну организациону јединицу која се бави комуникационим и инклузивним сервисима и програмима. Ивана Иконић показује које све активности и услуге чине Централну библиотеку Универзитета у Новом Саду укључивом. О напретку на овом пољу у две библиотеке у Хрватској може се сазнати из текстова „Hrvatska knjižnica za slijepe u svijetu promjena“ ауторки Јелене Лешаје и Каролине Златар Радиговић и „Inkluzivne usluge u narodnim knjižnicama: primjer Knjižnice i čitaonice 'Fran Galović' Koprivnica u društvenoj integraciji osoba s invaliditetom“, Данијеле Петрић и Маје Крулић Гачан.

⁵ „Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године“, *Службени гласник РС* бр. 86 (3. септембар 2021), преузето 19. 4. 2025, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/86/1/reg>.